

Motion till riksdagen 2025/26:3893

av Jan Riise m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:78 En
grundlagsskyddad aborträtt samt utökade
möjligheter att begränsa föreningsfriheten
och rätten till medborgarskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aborträtten inte enbart ska ges ett formellt grundlagsskydd utan också ett reellt innehåll, i linje med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i 2 kap. 24 § regeringsformen.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i 2 kap. 7 § regeringsformen.

Motivering

Miljöpartiet välkomnar regeringens förslag om att stärka skyddet för aborträtten genom att ge den ett uttryckligt grundlagsskydd. Aborträtten är en central del av den kroppsliga integriteten och den jämställdhetspolitik som Sverige länge har stått upp för. Samtidigt innehåller propositionen förslag som innebär långtgående och principiellt problematiska inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter. Dessa delar kan Miljöpartiet inte ställa sig bakom.

Särskilt allvarliga är förslagen om att möjliggöra begränsningar av föreningsfriheten i förhållande till s.k. kriminella sammanslutningar samt att öppna för återkallelse av svenskt medborgarskap. Dessa förslag präglas av otydliga begrepp, ett mycket stort tolkningsutrymme och betydande risker för rättssäkerheten och demokratin.

Grundlagsskydd för aborträtten

Miljöpartiet delar bedömningen att aborträtten bör ges ett uttryckligt skydd i regeringsformen. Ett sådant skydd markerar tydligt att rätten till abort är en grundläggande fri- och rättighet som inte kan göras illusorisk genom politiska svängningar eller förordningsstyrning.

Samtidigt instämmer Miljöpartiet i de synpunkter som flera remissinstanser, däribland Institutet för mänskliga rättigheter, RFSU, Sveriges Kvinnoorganisationer och Uppsala universitet, har framfört om att det föreslagna grundlagsskyddet riskerar att bli alltför tunt i praktiken om lagstiftaren ges alltför stort utrymme att inskränka rättigheter genom vanlig lag. Det är därför av stor vikt att regeringen i det fortsatta lagstiftningsarbetet säkerställer att aborträtten inte endast ges ett formellt utan också ett reellt innehåll, i enlighet med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Begränsning av föreningsfriheten

Regeringen föreslår att föreningsfriheten ska kunna begränsas i förhållande till samman slutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning. Miljöpartiet delar uppfattningen att organiserad brottslighet utgör ett allvarligt samhällsproblem. Däremot anser vi att det aktuella förslaget innebär ett principiellt skifte som inte är tillräckligt analyserat eller rättssäkert.

Föreningsfriheten är en av demokratins grundpelare. De begrepp som regeringen föreslår att införa i grundlagen – såsom ”allvarlig brottslighet”, ”kriminella samman slutningar” och ”systemhotande brottslighet” – saknar fast och etablerad definition och lämnar ett mycket stort tolkningsutrymme till lagstiftaren. Ett sådant tolkningsutrymme är särskilt problematiskt när det rör sig om grundlagstext, eftersom synen på vad som är allvarlig brottslighet kan förändras över tid och beroende på vilken färg sittande regering har.

Flera remissinstanser, däribland Civil Rights Defenders, Institutet för mänskliga rättigheter, Sveriges advokatsamfund, LO, TCO, Saco och Uppsala universitet, har varnat för att förslaget riskerar att leda till godtycklig tillämpning och att legitima delar av civilsamhället kan komma att omfattas av framtida inskränkningar. Erfarenheter från mer auktoritära stater visar att civilsamhällesorganisationer, miljörelser och människorättsorganisationer har definierats som ”kriminella” med stöd av liknande lagstiftning. Miljöpartiet ser med stor oro på risken för en sådan utveckling även i Sverige.

Miljöpartiet anser vidare att regeringen inte har visat att en inskränkning av föreningsfriheten är ett effektivt eller nödvändigt verktyg för att bekämpa organiserad brottslighet. Fokus bör i stället ligga på att bekämpa konkreta brottsliga handlingar och stärka rättsväsendets förmåga, snarare än att kriminalisera deltagande i sammanslutningar som sådana.

Återkallelse av svenskt medborgarskap

Regeringen föreslår att skyddet mot framtagna av medborgarskap i regeringsformen ska luckras upp för att möjliggöra återkallelse av medborgarskap som förvärvats på felaktiga grunder samt vid viss allvarlig brottslighet.

Miljöpartiet avvisar detta förslag. Hade regleringen stannat vid att medborgarskap skulle kunna återkallas om det förvärvats på felaktiga grunder, t.ex. om någon mutat eller lurat till sig det, så hade Miljöpartiet eventuellt kunnat ställa sig bakom förslaget. När regeringen nu väljer att gå vidare med ett kraftigt utökat förslag blir möjligheterna att återkalla medborgarskap alltför omfattande och oprecisa.

Ett svenskt medborgarskap är inte en förmån som kan villkoras eller återtas som en del av straffrättslig lagstiftning. Det är ett uttryck för en varaktig relation mellan individen och staten och ett grundläggande verktyg för integration, delaktighet och jämlikhet i samhället.

Förslaget riskerar att skapa ett A- och B-lag bland svenska medborgare, där personer med dubbelt medborgarskap ges ett svagare skydd än andra. Flera remissinstanser, däribland Civil Rights Defenders, Institutet för mänskliga rättigheter, LO, Svenska kyrkan och Sveriges advokatsamfund, har kraftfullt avstyrkt förslaget och varnat för att det kan leda till rättsosäkerhet, selektiv tillämpning och i praktiken statslöshet.

Särskilt allvarligt är att regeringen föreslår att medborgarskap ska kunna återkallas vid brott som ”allvarligt skadar statens vitala intressen”, ett begrepp som saknar tydlig avgränsning. Miljöpartiet delar remissinstansernas uppfattning att en sådan formulering inte hör hemma i grundlagen och att den öppnar för en farlig normförskjutning där staten ges möjlighet att omdefiniera medborgarskapets innebörd över tid.

Jan Riise (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Nils Seye Larsen (MP)